

Priskos, Hunové a Siung-nu

Úvod

Raně byzantský historik Priskos z Pania, autor pouze fragmentárně a v citacích jiných spisovatelů zachovaného díla, zvaného nyní zpravidla *Excerpta de legationibus*, je jedním z nejvýznamnějších zpravodajů o době vrcholícího velkého stěhování národů. Roku 448 nebo 449 osobně navštívil centrum Attilovy říše.

Priskovy pasáže, týkající se hunské říše v době, kdy kulminoval její mocenský rozmach, bývají obecně ceněny vysoko.¹ Není však pouze důležitým zpravodajem o Hunech v Evropě. Tento článek by jej chtěl představit také jako jednoho z arbitrů v otázce toho, zda alespoň jádro evropských Hunů může svůj původ odvozovat od kmenů Siung-nu, které žily v sousedství starověké Číny a koncem 3. stol. př. Kr. vytvořily svůj stát. Tato otázka je natolik složitá, že např. jeden z nejvýznamnějších badatelů o evropských Hunech E. A. Thompson² tvrdí: „Historik pozdně římské říše učiní tedy v každém případě nejlépe, když o Siung-nu pomlčí.“ Jak ale chceme pak vysvětlit např. výskyt symbolu čínské filozofie jin-jang na štítě jedné z hunských jednotek v západořímských službách? Nemyslím si, že mlčení by bylo na otázku původu Hunů právě tou nejlepší odpovědí. Zvláště, když máme Priskova svědectví, která můžeme dobře srovnat s čínskými prameny, jež Priskos nepochybně nikdy nečetl a ani nemohl číst.

Priskos a Ammianus Marcellinus

Hovoříme-li o hodnotě Priskových zpráv o Hunech, není možno se nezmínit o rozdílech, které v popisu Hunů existují mezi ním a historikem 4. stol. po Kr. Ammianem Marcellinem.³ Tyto difference však přesto, že Ammianus

¹ Srov. např. název anglického překladu značné části Priskova díla od C. D. GORDONA: *The Age of Attila. Fifth Century Byzantium and the Barbarians* z r. 1960.

² E. A. THOMPSON, *Hunové*. Praha 1999, s. 5. Dále srov. J. BEDNAŘÍKOVÁ: *Stěhování národů*, Praha 2007, s. 44n a 48.

³ Ammian. XXXI 2; o tom, že nemají jednotné vedení a jsou etnikem bez náboženství: *ibid.* 7 a 11.

Marcellinus je pokládán za největšího historika pozdní antiky, nepůsobí v Priskův neprospěch. Mezi oběma popisy uplynula doba asi tři čtvrtin století, v níž se hunská společnost vyvíjela. Ani tímto časovým odstupem bychom však nejspíše nemohli vysvětlit např. rozdíl mezi Ammianovým tvrzením, že Hunové jsou etnikum bez náboženství a uctíváním božstev v antropomorfní podobě, jež dokládá Priskos.

Roli zde hraje totiž také to, za jakých okolností se oba historikové s Huny setkali. Ammianus popisuje čas brzy po příchodu hunských kmenů do Evropy, zhruba období let 376-378, kdy ještě nebyly pevně usazeny a neměly možnost začít budovat svůj státní útvar. Možná se dokonce setkal jen se skupinami, odštěpenými od hlavní masy, které skutečně, jak to píše, neměly stálé vůdce a přidávaly se k jiným etnikům (jako např. ke skupině Gótů a Alanů Alatheia a Safraka).⁴ Priskos se setkal s jádrem hunských kmenů v čase konsolidované Attilovy říše.

Ammianus navíc v popise Hunů užívá četná *topoi* -- stačí, když toto líčení srovnáme s jeho pohledem na Araby Scenity (beduíny), jak jej podává ve XIV. knize svých Dějin.⁵ Je svědkem strachu, který z Hunů jako velmi málo známého etnika po jejich příchodu do Evropy panoval, zatímco Priskos je svědkem setkání s uhlazenými mravy hunského dvora v době, kdy vrcholila Attilova moc.

Ze srovnání s Ammianem Marcellinem vychází pak Priskos o mnoho lépe především proto, že jeho údaje lze jistým způsobem kontrolovat u čínských historiků, kteří zachycují dějiny, zřízení, hospodářství, náboženství a zvyky asijských Siung-nu.

Tyto prameny byly vydány rovněž v evropských jazycích, a to rusky a německy. Pro nejstarší dějiny „severních barbarů“, hraničících s obyvateli dnešní Číny, jich v originále využil rovněž náš sinolog J. Průšek.

⁴ O této skupině viz např.: J. BEDNAŘIKOVÁ, K otázce christianizace Ostrogótů, SPFFBU N 9, 2004, s. 89-116.

⁵ Ammian. XIV 4.

Čínské prameny věnují kmenům, posléze pak státu Siung-nu, značnou pozornost. Vždyť také převážně proti jejich útokům byla vystavěna proslulá čínská zeď, za šan-jü jménem Mo-te založili mocný stát, jenž Čínu donutil platit tribut, maskovaný jako „dary“ a uzavřel s dynastií Chan dohodu o míru a příbuzenství.⁶

Priskos a čínské prameny o Siung-nu

Srovnání mezi Priskem a svědectvími čínských pramenů můžeme učinit v oblasti náboženství Siung-nu a Hunů, v oblasti politiky a státní správy, hospodářství, způsobu života, materiální i duchovní kultury. Shody najdeme dokonce i tam, kde je Priskos podezřelý z politické účelovosti a tendenčnosti. Mám zde na mysli Priskův rozhovor z obchodníkem z Viminacia⁷, který mezi Huny našel domov, v němž se mu žilo lépe než v římské říši. Tento rozhovor bývá považován za umělou řeč, osobní Priskovu kritiku poměrů na Východě římského impéria. I čínští přeběhlíci však život mezi Siung-nu považovali za snesitelnější než pod absolutistickou vládou císařů dynastie Chan a prohlašovali, že se u těchto nomádů „vesele žije“.⁸

Přistupme ale k paralelám závažnějším a přesvědčivějším. Mnohé z nich pocházejí ze sféry **náboženství**. Je to např. náboženské **postavení vladařů**.⁹ Předák Akatzirů Kúridachos nazval možná Attilu nejvyšším z bohů (u Priska *mégistos tón theón*) ze strachu o svůj život. Stejně tak ovšem vadilo Hunům, provázejícím byzantské poselstvo (incident v Serdice, dn. Sofii), že Římané nazývali císaře Theodosia II. bohem, Attilu pouhým člověkem.¹⁰ Hunský král byl oprávněn ke kultovním úkonům (věštění před dobýváním Aquileie, o němž

⁶ L. N. GUMILJOV, o. c., s. 52-55; N. Ja. BIČURIN, o. c. 17, s. 51; ibid. II 30, s. 59; ibid. 31, s. 60.

⁷ Leželo u dnešní vesnice Kostolac v Srbsku.

⁸ N. Ja. BIČURIN, o. c. 28n, str. 58n (najdeme zde srovnání s životem ve státě dynastie Chan, zcela podobně jako u Priska srovnání s římskou říší); ibid. 83, s. 95; srov. Priskos frg. 8, s. 86-88.

⁹ Zde bych chtěla zdůraznit, že sakralita králů a jiných předáků nespočívá v nošení odznaků moci, odlišného oděvu apod., ale v pojetí této moci jako odvozené od božských sil či přímo chápané jako božská, dále v králově úloze prostředníka mezi „nebem“ a „zemí“, v jeho zodpovědnosti za blaho lidu, které chrání svým dobrým vztahem k bohům, na neposledním místě k ní pak náleží úloha vladaře v praktikování kultu.

¹⁰ Priskos frg. 8, s. 78 a 82n. Pokud mohl být Attila označován za božstvo, lze z toho vyvodit, že evropští Hunové si bohy představovali v antropomorfní podobě, třebaže tato podoba nemusela být v jejich náboženském vnímání jediná.

je zpráva dochována u Jordana) a prameny zachycena je i víra v jeho královské štěstí.¹¹ Evropský hunský vládce Attila se nám tedy v pramenech ukazuje jako: vládnoucí božstvo (Kúridachova charakteristika), stejně tak *divinus* jako Theodosius II. (rozhovor v Serdice), vládce, který zkoumá a vykládá věštná znamení a je nositelem královského štěstí, které pomáhá v bitvách, a tedy jako král sakrální.

Postavení šan-jü u Siung-nu je definováno jasněji, ale velmi podobně. Vstoupila do něj spíše tradice sousední Číny, než pouhá *interpretatio Sinaica* či spíše *Serica*. Nejúplnější titul vládce kmenů Siung-nu v čínských pramenech zní: „Zrozený Nebem a Zemí, ustanovený Sluncem a Měsícem, veliký šan-jü“. Doloženy jsou i obětní povinnosti těchto králů.¹² Zdejší panovník je tedy považován nejen za nastoleného, ale i zrozeného božstvy (což odpovídá jeho pojetí jako boha na zemi, jak to v případě Attily tvrdí Kúridachos). Jeho tituly i jeho povinnosti obětí za stát umožňují považovat jej za sakrálního vládce.

Velmi charakteristickým rysem hunské fyziognomie byly **jizvy ve tvářích**. U Siung-nu se zářezy do lící dělaly jako trest za závažná provinění, ale jejich napodobeniny (malováním) byly i výrazem úcty k vládci. U evropských Hunů se staly vyjádřením úcty a smutku. Tyto zářezy si činil hunský muž, když zemřel jeho blízký přítel nebo vládce, byly součástí pohřebních obřadů.¹³

Kmenům Siung-nu i Hunům je společná víra v existenci **posvátného meče**.¹⁴ V Asii se s ním setkáváme při státních obětech. Priskos (podrobně dochováno u Jordana) vypráví známý příběh o nálezu „Martova meče“, který

¹¹ Jordan. Get. 196; ibid. 220-221; píseň na zemřelého Attilu : Jord. Get. 257: o královském štěstí: *cumque haec omnia proventu felicitatis egerit...* k původnosti písně srov. J. BEDNARÍKOVÁ, Úloha Attilovy říše v počátcích evropského feudalismu, LF 103, 1, 1980, s. 17 (porovnání schématu čtyř světových říší u křesťanských autorů a v této písni.)

¹² N. Ja. BIČURIN, o. c. 22, s. 54; 28, s. 58; ibid. 16, s. 49n; IV 38, s. 65; ale srov. ibid. 55, s. 76 (hrdý syn Nebes); L. N. GUMILJOV, CHunnu. Moskva 1960, s. 87 a 98.

¹³ N. Ja. BIČURIN, o. c. 16, s. 49 a 44, s. 68n; Ammianus zvyklosti neporozuměl, domníval se, že se tak omezuje růst vousů (XXXI 2, 2); Priskos (Jord. Get. 127n a 255). Jako součást pohřebních obřadů tento zvyk řadím do oddílu, zabývajícího se náboženstvím. Patřil by však i do pasáže o státním zřízení.

¹⁴ N. Ja. BIČURIN, o. c. 78, s. 92; Priskos frg. 8, str. 91; Jord. Get. 183; (Jordana budeme i nadále ve všech případech, kdy jeho informace pocházejí z Priska, citovat); meč měl důležitou roli i ve starověkých čínských obřadech (J. PRŮŠEK, o. c., str. 9); k problematice posvátného meče u Siung-nu a Hunů srov. také: O. J. MAENCHEN-HELFEN, Die Welt der Hunnen. Wien-Köln-Graz 1978, s. 203n.

měl Attilovi zajistit vládu nad celým světem. Posvátný meč byl uctíván také Skythy nebo Sarmaty,¹⁵ jde tedy o obecnější nomádskou záležitost, přece však je třeba upozornit i na tuto paralelu, zvláště když v oblasti náboženství není mezi Siung-nu a evropskými Huny pojiťkem jediným.

Vyprávění o posvátném meči je jistě velmi důležitým pohledem do oblasti hunské mytologie. Podobně je tomu i v případě báje o **zvířecím vůdci**. Takové zvíře, inspirované k svému jednání ovšem bohy, se vyskytuje v mytologii Siung-nu i evropských Hunů. Ve druhém případě jde o zvíře, které Hunům ukázalo cestu přes Maiótské močály a přivedlo je tak do Evropy.¹⁶

Dalším společným náboženským obyčejem je **věštění ze zvířecích kostí**, zejména očištěné ovčí lopatky, doložené pro Siung-nu i evropské Huny.¹⁷ U obou etnik se objevuje také **uctívání čtyř světových stran**.¹⁸

Společným zvykem bylo dále přidávání **sedel do hrobů** – jak v Asii, tak i u Hunů v Evropě měla přitom uvnitř **dřevěnou konstrukci**.¹⁹ U obou etnik najdeme také pohřební obyčej **rozbíjení zrcadel**, o němž sice nepíše žádný z antických autorů, je však v Evropě doložen archeologicky.²⁰ Společným, ale zároveň obecněji nomádským rysem je i **budování mohyl** nad hroby zemřelých.

¹⁵ Herodot. IV 62 (*akinakes*); Ammian. XXXI 2, 23.

¹⁶ Pro Siung-nu: Gy. LÁSZLÓ, *The Art of the Migration Period*, Budapest 1974, s. 94; pro Evropu: Sózomenos HE VI 37 (2 verze této pověsti); Jord. Get. 123n (šlo tu o laň); cervidae hráli významnou roli i v mytologii Siung-nu (srov. např.: S. I. RUDĚNKO, *Kul'tura chunnov i noinulinskije kurgany*. Moskva-Leningrad 1962, s.81; F. ALTHEIM, *Geschichte der Hunnen* Bd. III. Berlin 1961, s. 307. Na koberci, pocházejícím z hrobek vládařů a velmožů Siung-nu v pohoří Noin-Ula v severním Mongolsku je mj. zobrazena mytologická scéna pronásledování jelena (gryfem). Motiv tohoto koberce publikoval v citované práci S. I. Ruděnkó: obr. 48, s. 57; ibid. tab. XLI, XLIV a XLV; Gy. LÁSZLÓ, (o. c., s. 94) v orlovi nebo orlím gryfovi, pronásledujícím prchajícího jelena, vidí zobrazení předka Hunů a v jistém smyslu tedy předobraz báje, která se vyprávěla o přechodu Maiótidy. K Maiótidě (Azovskému moři) a řece Donu, zvané tehdy Tanais, kladla hranice Evropy antická geografie.

¹⁷ J. PRŮŠEK, o. c., s. 111; Jord. Get. 196; ibid. 220n.

¹⁸ J. PRŮŠEK, o. c., s. 24; F. ALTHEIM, o. c. Bd. I, 1948, s. 27; Jord. Get. 256n: schéma 4 světových stran tu vyplývá z písňe, zpívané o Attilově pohřbu.

¹⁹ S. I. RUDĚNKO, o. c. 1962, s. 112; J. WERNER, *Beiträge zur Archäologie des Attila-Reiches*. München 1956, s. 50-53; Jord. Get. 213.

²⁰ S. I. RUDĚNKO, o. c., s. 91; J. WERNER, o. c., s. 19-23; podle Wernera měla některá z těchto zrcadel (typu Moszáry) prototypy v Číně doby dynastie Chan, kdy zde existoval i zanikl stát Siung-nu; zvyk rozbíjení zrcadel může mít přitom stejnou podstatu, jako vkládání všech odstřížků nehtů do hrobů (jak o tom pro noin-ulské hrobky píše S. I. Ruděnkó): znemožnit nepřítelům magické ovládní zemřelého (pomocí částí jeho těla nebo jeho obrazu v zrcadle). V Číně doby vlády dynastie Chan měla podle Z. TAKÁCSE (*Neuendecte Denkmäler der Hunnen in Ungarn*. AOH 11, 1, 1959, s. 94) analogie také soška s gestem oranta, pocházející z maďarské Bántapuszty.

Zabití těch, kteří do hrobu pod mohylou pohřbívali vládce, je doloženo nejen u Hunů, ale i u Džingischánových Mongolů.²¹ U Siung-nu panoval zvyk zabíjení a ukládání oblíbených družek do mužova hrobu, jenž v době založení a trvání noin-ulského mohylníku byl ovšem již nahrazen jejich ustřiženými copy, uloženými v hedvábných pouzdrech.²²

Jen archeologicky máme pro Siung-nu i Huny doloženo užívání **šupinového ornamentu**, který pravděpodobně znázorňoval peří posvátného orla (v Asii byl mezi již vzpomínanými zvířecími vůdci).²³

Znak čínské dualistické filozofie **jin-jang** patří rovněž do oblasti duchovní, třebaže nemůžeme s jistotou říci, zda jej Hunové chápali spíše filozoficky nebo nábožensky a zda pro ně postupem času nebyl nakonec jenom výtvarným motivem. Hunové jsou však jedinou vojenskou jednotkou v římských službách, která tohoto znaku používala na svých štítech.²⁴ To s velkou pravděpodobností svědčí o tom, že si tento symbol s sebou přinesli ze své asijské pravlasti.²⁵

Důležité paralely mezi čínskými prameny o Siung-nu a antickými, zejména Priskovými, zprávami o Hunech najdeme v oblasti **administrativy státu**.

Je to např. zřetelné **rozdělení ovládaného území na východ a západ**. U Siung-nu byl sice šan-jü jen jeden, ale dělení země podle světových stran se jasně projevovalo v dublování úředníků se stejnými tituly (vždy jeden na východě a druhý pro západní část státu). I za existence státu zůstala zachována

²¹ N. Ja. BIČURIN, o. c. 59, s. 79; 16, s. 50; S. I. RUDĚNKO, o. c.; passim; C. TREVER, Excavations in Northern Mongolia. Leningrad 1932, aj.; Jord. Get. 258; P. POUCHA, 13 000 kilometrů Mongolskem. Praha 1957, s. 250; 285.

²² S. I. RUDĚNKO, o. c., s. 89-91; že snad též zabití pohřbívajících zastupovalo lidskou oběť, není přijímáno obecně, je to však dosti pravděpodobné.

²³ N. Ja. BIČURIN, o. c. 88, s. 98; M. PÁRDUCZ, Archäologische Beiträge zur Geschichte der Hunnenzeit in Ungarn, AAH XI, 1-4. 1959, s. 369; J. WERNER, o. c., s. 69-73; J. TEJRAL, Mähren in 5. Jahrhundert. Praha 1972, s. 51.

²⁴ Not. dign. Occ. V 78; ibid. VII 80; jsou zde nazýváni *armigeri*; mohlo tedy jít o vysoko postavené vojáky z bezprostřední blízkosti západního velitele *magister peditum*; srov. také: F. ALTHEIM, o. c. Bd. I, Berlin 1959, s. 82n.

²⁵ Další použití tohoto symbolu v římské antice mi není známo.

funkce rodově kmenových předáků. Velení ve vojsku bylo rozděleno podle desítkové soustavy, typické také spíše pro rodově kmenovou společnost.²⁶

U Hunů v Evropě je známo rozdělení vlády mezi dva panovníky, z nichž jeden panuje na východě, druhý na západě hunské državy.²⁷ Jednotlivým kmenům stála v čele jejich vlastní samospráva (případ Kúridacha z kmene Akatzirů, ale i jednotlivých germánských kmenů pod hunskou mocí).²⁸ Desítkový systém v členění vojska antickými prameny přímo zachycen nemáme.²⁹ Je však v taktickém dělení barbarských vojsk doby velkého stěhování národů znám a běžný (u Germánů srovnejme hodnost millenaria – thiupada – tisícníka).³⁰

Ačkoli ve státě Siung-nu i v Attilově říši vedle vyspělé administrativy, jejíž představitelé byli dosazováni králem, zůstávala i významná rezidua rodového zřízení, větší důležitosti v obou státních útvarech nabývali úředníci, kteří byli nastolováni a kontrolováni panovníkem a nepředstavovali samosprávu, ale **skutečnou státní správu**.³¹ V obou případech (u úředníků i představitelů samosprávy) se vladař snažil razantně prosazovat svou moc – **předvolání k jeho dvoru** se prakticky rovnalo rozsudku smrti.³² Moc vládce byla u asijských i evropských Hunů kromě náboženské opory podporována také existencí složitého a slavnostního **dvorského ceremoniálu** a předpisů, které se týkaly povinných projevů úcty ke králi i mimo dvůr.³³ Podobný byl rovněž

²⁶N. Ja. BIČURIN, o. c. 14, str. 49; srov. i ibid. 68n, str. 85; L. N. GUMILJOV, o. c., s. 78.

²⁷Jména nám známé dvojice začínají v Evropě Donatem a Charatonem, pokračují Roasem (pro východ) a Oktarem (pro západ), dále Bledou (pro východ) a Attilou (pro západ); toto rozdělení končí zavražděním Bledy r. 445.

²⁸Priskos, frg. 8, s. 81; u Germánů výjimku zhruba po 40 let tvořili Ostrogóti, kteří se v prvních desetiletích po svém podrobení Huny chovali příliš samostatně (srov. Jord. Get. 247-251).

²⁹Naopak, jméno Attilova logada Onegesia je někdy vykládáno jako velitel 12 mužů. (Srov. O. J. MAENCHEN-HELFFEN, o. c., s. 263.) Etymologie tohoto jména je však značně nejasná.

³⁰J. BEDNAŘÍKOVÁ., o. c. 2007, s. 110 a 154.

³¹N. Ja. BIČURIN, o. c. 15, s. 25, 49 a 56; Priskos frg. 8, s. 91-93.

³²U Siung-nu např.: N. Ja. BIČURIN, o. c. 39, s. 66; v Evropě: např. Priskos frg. 8, s. 78; 80; 91; Attilovi družiníci i teritoriální úředníci, které Priskos řecky nazývá *logades* (vybraní, vyvolení, myšleno králem), jsou doloženi také archeologicky podle nálezů zlatých luků v jejich hrobech. Tyto luky nebyly luxusní zbraní, ale jen odznakem moci – zlatem byly totiž obloženy i jejich elastické části, takže v boji nebo při lovu sloužit nemohly. K jejich nálezům v hrobech srov. např. Gy. LÁSZLÓ, The Significance of the Hun Golden Bow. AAH 1, 1-2, 1951, s. 91-106.

³³N. Ja. BIČURIN, o. c. 43n, s. 68n; ibid. 49, s. 72; Priskos – např. frg. 8, s. 79; 85; 90-93.

system nástupnictví. Moc přecházela nejprve po linii bratrů a pak teprve k synu staršího bratra, případně staršího ze zbývajících bratrů.³⁴

Stát Siung-nu i Attilova říše vykazovaly vedle prvků státní administrativy a rodově kmenové samosprávy také určité sociální vztahy, které lze označit za elementy zárodečných **vztahů feudálních.**³⁵

Ve státní ideologii měla velký význam **idea panství nad národy.** Hunové se netajili pýchou nad nálezem již vzpomínaného „Martova meče,“ otevřeně se o tom hovořilo před římskými posly, třebaže obě římské říše měly být součástí jeho příštího světového panství.³⁶ Attila plnil jen vůli bohů, kteří mu světovládu přislíbili.

Úcta k poslům z cizích zemí byla u Hunů i Siung-nu zcela běžná. To by mohlo souviset s obecným právem pohostinství. Zajímavé však je, že obě etnika užívala v diplomatickém styku stejných darů – byli to **koně a kožešiny.**³⁷ Pannonie, kde bylo těžiště Attilovy říše v době Priskově, nebyla přitom jistě tak bohatá na kožešinovou zvěř jako pravlast Hunů. Je snazší představit si, že tento zvyk se až do doby Hunů žijících v Pannonii udržel od dob Siung-nu, než že právě zde vznikl.

U královského dvora vládařů Siung-nu (s titulem šan-jü) i u dvora krále Attily byla administrativa vedena **písemně.**³⁸ Tuto paralelu lze však vysvětlit nutností styku s velmocemi s bohatou tradicí písma.

Ve sféře **hospodářství** je méně přesvědčivou analogií veliký zájem o otevření **svobodného pohraničního trhu,** neboť obojí nomádi byli na obchodu se zemědělskými populacemi do značné míry závislí.³⁹ Zajímavější je oblíbené

³⁴ N. Ja. BIČURIN, o. c. 46, s. 70; Jord. Get. 180n; Attila tento nástupnický řád porušil, on sám však byl synem Mundzukovým a Mundzuk bratrem Oktara a Roase, kteří vládli před Attilou a Bledou. Další z jejich bratrů, Oebersios, ani jeho případný syn, neměli na vládě žádný podíl (srov. O. J. MAENCHEN-HELFFEN, o. c., s. 60).

³⁵ N. Ja. BIČURIN, o. c. 37, s. 64; Priskos frg. 8, s. 83n; ibid., str. 94; V Priskových zprávách je pozoruhodné vlastnění vesnic, které patřily hunským velmožům i vysoce postaveným ženám, např. jedné z Bledových manželék. Ve státě Siung-nu je výrazné spojení majetku a státních funkcí a objevují se i prvky jakési vazality.

³⁶ L. N. GUMILJOV, o. c., s. 215; Priskos frg. 8, str. 91; Jord. Get. 183.

³⁷ N. Ja. BIČURIN, o. c. 121, s. 121; Priskos, frg. 14, str. 98; srov. ibid. frg. 8, str. 94.

³⁸ N. Ja. BIČURIN, o. c. 28, str. 58; k tomu srov. 120, str. 120; Priskos, frg. 8, s. 80n aj.

³⁹ N. Ja. BIČURIN, o. c. 33, s. 62; Priskos frg. 1; L. N. GUMILJOV, o. c., s. 88-91.

pěstování **prosa** u Siung-nu i evropských Hunů. V asijském domově Siung-nu bylo osévání půdy právě touto plodinou hospodářskou nutností, v Evropě (např. v Pannonii) se však už daly úspěšně pěstovat i jiné obiloviny. Přesto Priskos zdůrazňuje pro Huny právě pěstování prosa.⁴⁰ Jestliže zálibu v této plodině nemůžeme vysvětlit přírodními podmínkami v Evropě, nabízí se tu jako vysvětlení opět tradice.

Mnoho podobností můžeme nalézt ve **způsobu života**. Jednou z nejpřesvědčivějších je jistě záliba v **dřevěných stavbách**. V Asii u Siung-nu i u evropských Hunů se vyskytovaly vedle přenosných přístřešků (jurt, stanů). Kromě svědectví čínských historiků je pro Asii doložily i archeologické nálezy, protože v noin-ulských hrobkách se dochovaly domy zemřelých, stavěné tesařskou technikou a napodobující (včetně vnitřního zařízení) domy živých.⁴¹ Chýše prostých Hunů i paláce velmože Onegesia či samotného Attily viděl na své cestě Priskos. Stěny obydlí v Asii i Evropě zdobily (a zřejmě také zateplovaly) **koberce** nebo draperie.⁴²

Lovy nesloužily jen k doplňování obživy, ale i jako součást fyzické a vojenské přípravy mužů a byly významným zaměstnáním či zábavou králů.⁴³ Jestliže podobně jako v případě zájmu o svobodné pohraniční trhy může i záliba v lovu být obecně nomádská záležitost, je tomu snad již poněkud jinak se zálibou v nošení **hedvábných oděvů**.⁴⁴ V Evropě byla *holoserica* mnohem nákladnější než při hranicích Číny a za rozkvětu vlády Siung-nu byly hedvábné oděvy součástí čínských daní. Hedvábný stan, ve kterém bylo v r. 453 uloženo Attilovo tělo, by podle mého mínění bylo poněkud násilně vykládat jako

⁴⁰ N. Ja. BIČURIN, o. c. , pozn. 4, s. 67; Priskos frg. 8, s. 83.

⁴¹ N. Ja. BIČURIN, o. c. 57, s. 78; ibid. pozn. 3, s. 78; ibid. 58, s. 79; S. I. RUDĚNKO, o.c., s. 10-20.

⁴² S. I. Ruděnko, o. c. , s. 20n; Priskos frg. 8, s. 83 a 85; 90; Attilův palác byl vystavěn ze dřeva a zdoben dřevorezby; domy v hrobkách králů a velmožů Siung-nu ukazují na to, že i domy, jež obývali zaživa, byly dřevěnými staveními; výzdobu dřevorezby pak v Noin-Ule hojně nacházíme na nábytku; S. I. RUDĚNKO, 1962, s. 30-35 (viz též zdejší obrazovou přílohu); Priskos frg. 8 , s. 90; F. ALTHEIM, o. c. Bd. V, Berlin 1962, s. 268.

⁴³ N. Ja. BIČURIN, o. c. , s. 94; Priskos frg. 7; L. N. GUMILJOV, o. c. , s. 97.

⁴⁴ S. I. RUDĚNKO, o. c. , s. 41-44; Jord. Get. 256.

napodobování římského luxusu, jestliže např. podle svědectví Ruděnkových prací bylo hedvábí běžnou součástí života vyšších vrstev Siung-nu.

Zarážející je podobnost v drobných detailech způsobu života. Siung-nu **rozdělávali oheň** třením suchých dřívěk, evropští Hunové, jak Priskos viděl na vlastní oči, třením rákosu.⁴⁵

Archeologie dokládá u obou etnik existenci **kostěných obložení složeného luku** i užívání **keramiky s vlešťovanou výzdobou**.⁴⁶ Typickým inventářem, patřícím k praktickému vybavení domácnosti, ale důležitým i při kultovních praktikách, byly bronzové **kotlíky**. V oblasti jihozápadního výběžku státu Siung-nu se vyskytovaly prototypy těch, které jsou nalézány v Evropě.⁴⁷

Módu umělých **deformací** lebek, známou u evropských Hunů, sleduje J. Werner archeologicky již od Ťan-Šanu.⁴⁸

Některé z již uvedených záležitostí bychom mohli zařadit i do kategorie **umění**, v němž najdeme též jisté analogie. Nedochoval se sice zvěrný styl, známý z pohoří Noin-Ula (bronzové a stříbrné destičky se zobrazením zvířat, motivy na kobercích). Právě zobrazení na noin-ulských kobercích však nejlépe ukazují, že již okolo přelomu našeho letopočtu obraz zvířete realistického vystřídala zvířecí figura mytická.⁴⁹ **Obrazy posvátných zvířat, známých z výtvarného umění Siung-nu, se ovšem zachovaly v mytologii evropských**

⁴⁵ S. I. RUDĚNKO, o. c., s. 52; Priskos frg. 8, s. 83.

⁴⁶ J. WERNER, o. c., s. 46-49; I. ÖRDELI, Raskopki v Noin-Ule. AAH XIV, 3-4, 1962, s. 244; A. ALFÖLDI, Funde aus der Hunnenzeit und ihre ethnische Sonderung. AAH IX, 1932, s. 23; S. I. RUDĚNKO, o. c., s. 60; M. PÁRDUCZ, o. c., s. 363n.

⁴⁷ S. I. RUDĚNKO, o. c., s. 115; Z. TAKÁCS, Catalaunischer Hunnenfund und seine ostasiatischen Verbindungen. AOH V, 1955, s. 86, 143 a 159n; A. ALFÖLDI, o. c., s. 34-36; J. WERNER, o. c., s. 57-61 a 326; Gy. LÁSZLÓ, o. c. 1974, s. 39; středoasijské kotlíky, zhotovené stejnou technikou a velmi podobné hunským jsem sama viděla v muzeu v Alma-Atě.

⁴⁸ Sid. Apoll. Carm II, vv. 245-257; srov. Jord. Get. 127; J. WERNER, o. c., s. 1-14.

⁴⁹ K problematice zvěrného stylu vzhledem ke vztahu Siung-nu a Hunů srov. např.: K. JETMAR, Die frühen Steppenvölker. Der eurasiatische Tierstil. Entstehung und sozialer Hintergrund. Baden-Baden 1964, s. 157; Gy. LÁSZLÓ, o. c. 1974, s. 17; J. PRŮŠEK, o. c., s. 117; reprodukce různých zvěrných motivů najdeme také ve vícekrát již citované práci Ruděnkově.

Hunů.⁵⁰ A to právě odpovídá vývoji, který je pozorovatelný již v Noin-Ule. Móda nošení **cikádovitých spon** se zato ani v Evropě nezměnila.⁵¹

Závěr

Ze srovnání zpráv historiků Priska (Jordana), Ammiana, případně básníka Sidonia Apollinaria a čínských pramenů i pramenů archeologických vyplývá mnoho podobností mezi asijskými Siung-nu a evropskými Huny. Hlavní shody se nacházejí mezi čínskými prameny a Priskem. To v každém případě, i tam, kde jde jen o shody, které lze spíše považovat za obecně kočovnické, svědčí o jeho výborné pozorovací schopnosti i objektivitě.⁵²

Samozřejmě, mezi evropskými Huny a Siung-nu najdeme i rozdíly. Hunský vývoj nese typickou pečeť vývoje doby velkého stěhování národů. Zatímco v Asii měl stát, založený Mo-tem, jak se zdá, větší tendenci uchovat hegemonii Siung-nu, Attilova říše vědomě špěla k odstraňování rozdílů mezi etniky, která ji tvořila, k vytváření multietnické vedoucí vrstvy, skládající se především z předních bojovníků, z Attilových logadů, ale i z rodově kmenové šlechty, která zachovávala Attilovi věrnost (např. Valamir, Thiudimir a Vidimir v případě Ostrogótů, gepidský Ardarich a jejich družiny).⁵³ Další rozdíly jsou dány tím, že pravděpodobně přinesená tradice byla ovlivňována a oslabována vlivy římského impéria, Sarmatů, Germánů, již před tím při stěhování Hunů vlivy ugarskými⁵⁴ a jinými.

Vezmeme-li však v úvahu právě to množství vlivů, které na Huny na cestě do Evropy i v Evropě působily, zdá se nám počet analogií, které je spojují se Siung-nu, dostatečně velký, abychom archeologické památky, antické autory, současníky pobytu Hunů v Evropě, a mezi nimi především Priska z Pania, mohli

⁵⁰ Viz pozn. č. 17. Srovnat je možno i vyobrazení hovězího dobytka (jak) v Noin-Ule a úlohu kravičky při objevení „Martova meče“.

⁵¹ Srov. Gy. LÁSZLÓ, o. c., 1974, s. 37.

⁵² Salvianus (De gub. Dei IV 67), který psal zhruba ve stejné době jako Priskos, o Hunech ještě poznamenal, že neznají stud, čímž se přiblížil spíše líčení Ammiana Marcellina. Nešlo tedy jen o časový a vývojový posun, ale skutečně i o Priskovu snahu zachovat co nejpravdivější svědectví.

⁵³ Srov. J. BEDNAŘÍKOVÁ, o. c. 1980, s. 15-23; O. J. MAENCHEN-HELFEN, o. c., s. 442n.

⁵⁴ Srov. např. L. N. GUMILJOV, o. c., s. 242.

prohlásit přinejmenším za svědky, kteří pobízejí k dalšímu bádání a zamyšlení nad tím, zda teorii o původu jádra evropských Hunů z asijských Siung-nu⁵⁵ přece jen nepřijmout.

Summary

The high value of the Priskos places devoted to the Huns in the age of Attila is generally very well known. The focus of this paper is, however, mainly the confrontation of his informations with the ancient Chinese sources. This way and with the help of archeological evidence, too, we can find many resemblances between the European Huns and the Hsiung-nu in Asia. They occur in the field of religion, the structures and management of the state, in the field of economy, the living, as also in the art. The author puts here the question about the relationships between the Hsiung-nu and the Huns of Europa again. She inclines to the coclusion, that the marks of the traditions of Hsiung-nu are by the Huns living in Europa really clear.

⁵⁵ Do 40. let 20. století byla tato teorie přijímána prakticky obecně (srov. O. J. MAENCHEN-HELFEN, o. c., s. 248.